



Montpeller: el bressol esvait i envait

Autor: Bartomeu Mestre i Sureda

Data de publicació: 11-03-2013

En Bartomeu Mestre reflexiona sobre la importància de la casa pairal de Jaume I, que actualment és una hamburgueseria, i proposa convertir-la en un museu que mostri la història catalana a Europa

Dia 1 de febrer de 1208 naixia Jaume I a Montpeller. L'estiu de fa cinc anys, amb Biel Majoral, vàrem agafar els atapins cap allà per visitar l'exposició commemorativa que s'hi va fer. Abocàrem la decepció del viatge en una crònica, Vergonya cavallers, vergonya!, publicada al Diari de Balears l'11 de setembre de 2008 en un article (1) que convidava a salvar la casa natal del Conqueridor.

Han passat cinc anys d'aquella proposta pública. Salvar, protegir i enaltir la casa pairal de Jaume I esdevenia molt més que un símbol o una metàfora. Significava mantenir un emblema, un estendard, un símbol d'agermanament i d'unió de les terres catalanes. El casal podia esdevenir un museu i una porta oberta a Europa per difondre la història de Catalunya. Avui, l'avinentsa de la data convida a recordar les impressions d'aquell viatge i reiterar algunes reflexions que no han perdut actualitat.

L'anada a Montpeller, aprofitant la commemoració del 800è aniversari del naixement del rei en Jaume, pretenia ser una passejada cultural, amb perspectiva històrica, i recórrer el primer espai vital de qui va ser centre, origen, referent i vertebrador de la nació catalana. No era la primera vegada que havia anat a córrer la gandaina per aquella gran ciutat occitana, amb una arrelada universitat. La novetat era visitar-la amb intenció de recerca a l'entorn del bressol del Conqueridor. Els pocs vestigis que hi trobàrem, varen ser com un mal-te-toc-pesta que feien mal als ulls i emmalaltien l'enteniment.

Una placa en occità de 1976 (vg. arxiu adjunt) a la Torre dels Pins informa del naixement: "En l'an MCCVIII e lo I jorn de febrer nasquet en Jaume I lo conquestaires..." per confitar-ho amb un final aberrant: "...e morí a Valensa d'Espanha". Quan va morir, València, evidentment, ni era Espanya ni tampoc, encara, d'Espanya. No gaire lluny de la

placa hi ha la Rue du carrer du roi Jacques (sic) i, poc més enllà, una horrible escultura dedicada a Jacques d'Aragon que també li afrancesa el nom. Al museu Languedocien (una burla lingüística més, si més no a l'occità) s'exhibia fa cinc anys una exposició (Jacques le Conquérant, roi d'Aragon) amb un subtítol cridaner delirant: 2008, l'Espagne a l'honneur à Montpellier! Espanya? Tant els rètols de l'exposició com el catàleg eren totalment en francès i sense fer esment a quina era la llengua de l'homenatjat. Després de l'exposició, amb "els ulls baixos i els ànims abatuts" (tal com Pere Capellà descriu el sentiment dels vençuts) ens adreçarem a la casa pairal on Maria de Montpeller va parir Jaume I. Allà acaràrem la pitjor ignomínia i ens sentírem ben fonda la galdada de l'escarni! Una modesta placa en francès, datada dia 2 de febrer de 2008 i signada per dos càrrecs polítics de la ciutat, informava de l'antiga pertinença d'aquell casal... convertit ara en apartaments, excepte la planta baixa que emparava l'hamburgueseria Mata Hari. Ja no estàvem per espants. De fet, a Perpinyà havíem trobat l'amic Jaume Fàbregues i ja ens havia informat que no feia molt que hi havia anat i es va topar amb el local era una tintoreria!

Tot això passava mentre arreu de la nació es feien multitud d'actes commemoratius del 800è aniversari del naixement de Jaume I. El dia 2 de febrer, havia viatjat a Montpeller una delegació del Consell de Mallorca. També el Museu de Mallorca havia organitzat una visita, però a cap de les cròniques de la premsa ningú no va descriure la situació del casal. Cap dels visitants, cap dels nostres governants n'havien dit pruna. Tampoc no feien esment a la situació actual cap dels llibres editats aprofitant l'avinentsa del vuitè centenari. Sense excepcions i, pitjor encara, sense manies, la figura i la gesta del rei en Jaume era presentada dins les aigües estantisses del temps perdut dins la boira de l'oblit, com un personatge de rondalla, subordinant i decantant la realitat del fet nacional cap al mite o la llegenda. Tanta de nostàlgia i malenconia del passat (segurament arrebossades de drets d'autor i retribucions de conferències justificadores) només serviren per aixecar una cortina de fum que esquivava reivindicar una justa rehabilitació. El doble fet lamentable era (i és) que Jaume I és un desconegut a la ciutat on va néixer i que la casa pairal no brinda la imatge que mereix i requereix.

De retorn del viatge, però, Mallorca també ens obligà a la reflexió del contrast. Ben mirat, no teníem massa dret a escandalitzar-nos del menyspreu dels francesos quan, aquell mateix any, Carlos Delgado es va vestir de bufó per insultar la història i, de la mateixa manera que a Montpeller han afrancesat el nostre rei i l'anomenen Jacques, el batle de Calvià va espanyolitzar el rei Jaume. No només fa vergonya l'estrafolari botifler dels ous (ni que siguin de cérvoll!). També fa mal d'ulls veure quina bandera oneja en el Palau dels Reis de Mallorca de Palma, davant La Seu. Al contrari del palau de Perpinyà, on hi ha la senyera, el de Palma és un quarter del mateix exèrcit que, l'estiu de 1715, va desembarcar a Cala Llonga a les ordres del Cavaller d'Asphelt, tan borbó i francès com Felip V, arrabassador dels nostres furs i promulgador dels Decrets de Nova Planta. I què en direm del fet que la plaça on s'aixeca l'escultura de Jaume I, al costat de la Porta Pintada, i que abans s'anomenà de Joanot Colom, exhibeixi encara el nom que imposaren l'any 1936 arran de la revolta militar feixista? Què en direm, per afegit, que a un dels caps de cantó de la plaça, per obrir pas i designar un tram de les avingudes, hi hagi la placa amb el nom del patrocinator d'aquella guerra sense que la Llei de Memòria Històrica l'hagi fet retirar? Montpeller ens havia provocat un efecte bumerang, perquè tot allò que allà ens va fer mal, ho trobarem servit igualment aquí. La submissió, sigui al francès, sigui al castellà, de la nostra llengua, la nostra història, les nostres institucions...

Retornant a Montpeller, ens demanarem què passaria si la casa pairal de Jaume I fos la de qualsevol rei espanyol? Òbviament, Espanya ja l'hauria comprat, restaurat i exhibit per enviar-ho una desfilada de padrins i padrines de l'Insero en processó subvencionada amb els doblers de la gent de les terres que paguen més impost de les inversions que reben, és a dir, les terres d'on la gent diu "bon dia!". Aleshores, a banda de constatar empíricament que som una colònia, quina era la deducció? La Casa Reial espanyola, que presumeix de legítima titular dels drets de la Corona d'Aragó, hauria de comprar, mantenir, preservar i enaltir aquell casal. Com que no ho fa, el sil·logisme ens mena a concloure que no només no ens representa, sinó que ens vol esvaïts, talment el casal: una hamburgueseria!

No calia ser un endevinador per veure que el borbó, digitat per Franco com a cap d'estat, s'estimaria més a anar de regates (bona vela i barca nova!) que no haver de prendre consciència de les obligacions, però... i els nostres representants públics elegits democràticament? Decidirem no intentar aclarir els comptes que, amb motiu de l'efemèride del 800è aniversari, s'havien destinat amb actes efímers i eixorcs (inclosos viatges, dietes i sopars a la percaça de fotografies). Ben segur que n'hi hauria hagut prou per comprar el casal i enriquir i enaltir el nostre patrimoni cultural! Amb aquest pensament, vàrem interpretar que seria bo reclamar que els representants dels governs d'Aragó, Catalunya, València i les Balears (les terres que va regir Jaume I) pareixin taula de remeis. Si no volíem arribar a la mort més morta encara o si no volíem romandre dins l'arena com la flor romania, passava d'hora de fer alguna cosa més efectiva que les exhibicions protocol·làries. Com va escriure Ramon Llull en el Desconhort: "E haja'n consciència qui ho ha afollat!".

Vaig escampar aquell escrit, posant èmfasi a la proposta de salvar el casal, tant a institucions polítiques com a entitats culturals. Vaig moure cel i terra, vaig escriure i em vaig entrevistar amb gent del país amb responsabilitats públiques.

Fins i tot vaig proposar fer una campanya pública de subscripció popular arreu de les terres catalanes per comprar el casal. Hi havia mitjans de comunicació disposats a ajudar a difondre el projecte. Per tot vaig trobar suport, comprensió, expressions de voluntat de corregir l'endemera... però cap gest, cap iniciativa concreta. Desenganyat de tantes bones paraules, vaig considerar que ja no era cosa meua. Ho sabia qui podia posar-hi remei. Ho sabia qui podia liderar l'acció. El missatge estava servit: qui perd els orígens no només perd identitat, sinó que sovint també perd la dignitat!

Mai no vaig rebre cap resposta. Cap indicatiu d'actuació. Ni una sola de les institucions i entitats a les quals vaig anar a repicar bales, no s'ha dignat a donar senyals de vida. No he sabut mai, per tant, si alguna persona de les que havien recollit el desafiament varen fer cap gestió. A tot això, encara no havia esclatat la crisi econòmica ni s'havien iniciat les retallades en matèria de cultura. El temps dirà. Qui sap! Si l'esperança és el darrer que s'ha de perdre, caparrut i tenaç (a més de mordaç) confiaré en l'arribada d'una represa, ni que sigui en aquest temps de resistència. Cal mantenir el coratge dels qui són conscients que quan un poble perd la memòria malmena el seu futur. I ja que als catalans ens furten la història i, fins i tot, ens envaeixen i esvaeixen el bressol, hem d'exigir el dret a decidir aquest futur!

Bartomeu Mestre i Sureda

(1) A l'arxiu adjunt Article podreu veure la crònica tal com va sortir publicada. Interessa visionar la foto del casal el dia de la commemoració del 800è aniversari del naixement de Jaume I.

(2) font: <http://chevaletcournon.canalblog.com/> Aquesta dansa, segons la tradició, va ser creada per celebrar el naixement de Jaume I. Avui encara es balla i constitueix un dels pocs vestigis de l'esdeveniment que romanen vius. En clicar l'enllaç podreu veure vídeos tal com es dansa avui, amb un cavaller i quatre balladors que l'acompanyen.